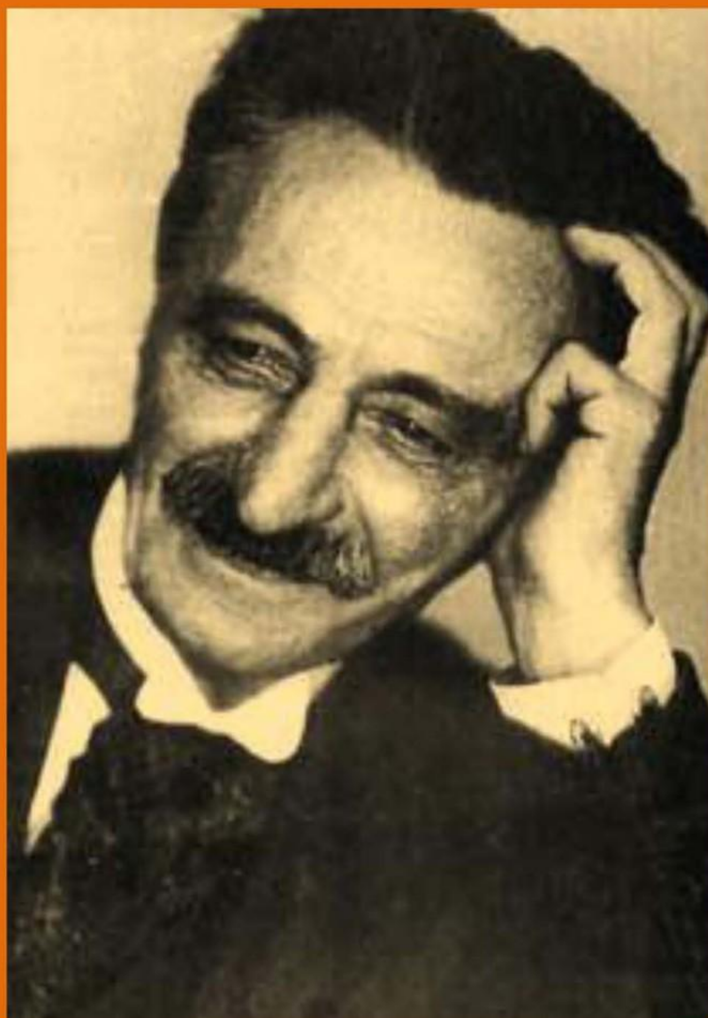
BRANISLAV NUŠIĆ

SLON

Slon

U varošici K. ima hiljadu i osam stotina stanovnika, šest sokaka, tri popa, sedam kafana, jedan sreski načelnik, dva penzionera, sedamnaest udovica, tri učitelja, dve učiteljke, jedan pretsednik opštine, dve pijace, četiri političke stranke itd.

Da ne bi ovakav početak ličio na izvod iz kakve geografije ili putopisa, valja odmah da pređem na priču o jednom čudnovatom događaju koji se desio u varošici K.

Dakle, sem svega nabrojanog, u varošici K. ima sad i jedna menažerija. Vratila se sa nekakvog vašara, na kome je zlo prošla, pa svratila i ovde na nekoliko dana. Istina, kad je menažerija stigla, pisar Paja je rekao: „U našu varoš bilo je baš suvišno dovoditi kakve životinje!" Ali je čestit Slovenac, gospodar menažerije, svratio od nužde, jer nije imao troška da dalje putuje.

Kod gazda Save bakalina uze malo dasaka i klinaca na veresiju, kod Nićka sapundžije meso za ishranu životinja; kod ovog ovo, kod onog ono - elem čestiti gazda napravi nekakvu malu baraku, pa sutradan u zoru udari bubanj kroz varoš i na svakom ćošku gazda zastaje da izgovori ovu poznatu reč: „Velikolepna svetska menažerija. Dođite da vidite što dosad niste videli!" itd.

Međutim, kad uđete u menažeriju, koja je uostalom imala svega šest životinja, gazda vas najpre dovede do jednog smrdljivog kaveza i otpočne ovakvo objašnjenje:

»Medved u nauci nazvat Ursus bellicosus strašilo sveta. Dosada je pojeo dve gazde menažerije. Kad je prošlog leta sa jednom menažerijom, od koje sam ga kupio, bio u Moskvi, ovaj je medved razbio rešetke od kaveza, pojeo gazdu i progutao jednog momka, pa zatim pobegao u obližnju Bulonjsku Šumu. Tri dana su bili u Moskvi zatvoreni svi dućani, bogatiji svet pobegao je u obližnju varoš Irkuck, a u Moskvi ostao je samo general Gurko. Iz Petrograda su jednako letele depeše i pitale: „Gde je sad medved; šta je sa generalom Gurkom; šta je sa generalom Robekinom? Ovde se čuje da je progutan general Bigajev! itd.

Međutim, taj medved, koji je s tolikim ruskim generalima imao posla, tako je po spoljašnosti izgledao, kao da je zaista bio u Moskvi, ali ne prošlog leta, nego još sa Napoleonom 1, kada je ovaj pohodio Moskvu. Bio je tako očerupan, izgledao odrpan, da je prosto ličio na kockara koji je juče pušten iz hapse.

Slona bi trebalo sa sažaljenjem obići, jer je toliko bio mator i oklempavio, da je ličio na najobičnijeg prosjaka koji pred crkvom prosi. I on, razume se, ima svoje latinsko ime i priču kako je odneo „radžu buharskog" do lomače, koji je spaljen od strane „engleske ekspedicije". Englezi bi danas vrlo rado otkupili ovog slona za spomen.

Zatim ima jedna ptica, koja je sasvim „nov pronalazak' za nauku, pa zato još i nema svoje „popularno ime", a u nauci se naziva „Sociosus dulicivitoperus". Ova je ptica znamenita što svoje male „ne rađa pomoću jaja." Kad gledalac malo bolje zagleda u ovog „Sociosus dulicivitoperus", sve mu liči na našu domaću patku, kojoj je rep samo umočen u „vešblau” (1) ili tako neku boju; međutim, ona i ne pravi na gledaoca toliko utisak svojim obojenim repom, koliko osobinom da „ne rađa pomoću jaja".

Zatim ima jedna lisica kojoj su otsečene uši, da bi se mogla nazvati „švedska lisica." Ima jedna vidra i jedan majmun, koji je najposle još jedini malo priličio, i, kao da je to znao, bio je veoma gord prema svima ostalim životinjama, pa čak i prema gledaocima.

Kao sedmi egzemplar u ovoj menažeriji mogla bi se računati žena gazdina. To je bilo tako suvo stvorenje s tuđom prljavom kosom, izgladnelo i prozračno, da ti se čini, mogao bi je uzeti u ruke, pa je zgužvati kao tabak hartije. Njeno odelo izgleda ti kao da su ga štrpkali „Sociosusi dulicivitoperusu", a kosa u takvom neredu, kao da joj je vilama nabacana na glavu.

Ona je sedela na kasi, a ta je kasa tako mala i zavesama pokrivena, da je izgledalo kao da i ona sedi u kavezu. Kad sam je video, gotovo sam očekivao da mi gazda menažerije, pokazujući na nju uzvikne: „U nauci poznata pod imenom: Mulier Feminis. Nije tako retka životinja, ali se vrlo teško pripitomljava” itd.

Građani varošice K. išli su i gledali menažeriju, ali kad su već svi otišli I videli, gazda je proračunao i dobio 210 groša, računajući ulaznu cenu po groš na glavu. Varošica K. nije mogla više gledalaca dati, baš da je bilo i 20 para ulaznica.

Čestiti gazda menažerije, međutim, za osam dana bavljenja, napravio je 518 groša duga, samo za meso, jer su životinje morale jesti, a on je svakako morao piti. Nićko sapundžija davao na veresiju danas, davao sutra, ali kad prođe i nedelja dana, a brat Slovenac ovako i onako izvija, Nićko veli: „Napiši priznanicu!” Brat Slovenac veli: „Drage volje!” i napiše mu priznanicu na 518 groša.

Kad je prošao i deveti dan, a Slovenac uvideo da se dugovi pet puta jače penju no prihodi, sedne jedno veče sa ženom, donesu oku vina i počnu da razgovaraju ozbiljno o sebi i svojim životinjama i o tome kako se ovako više ne može. Oni donesu i izvesnu odluku, koju je sutradan saznala i cela varoš, tj. ujutru, kad se otvoriše ćepenci, po celoj se varošici prosu glas da je poštovani gazda „Velikolepne svetske menažerije" pobegao noćas, poveo sobom ženu, vidru i majmuna, a ostavio sve drugo, tj. medveda, slona, švedsku lisicu i Sociosus dulicivitoperusa.

Kao da je grom pukao u varošici K., tako se cela čaršija zaprepastila na tu vest. Ali najposle cela ostala čaršija mogla je i da se zaprepasti, a mogla je i da ostane ravnodušna, ali gazda Sava bakalin i gazda Nićko sapundžija zaprepastili su se istinski.

Vlast, kao vlast, dabome, odmah preduze „nužne mere," jer najposle, vlast za to i jeste tu da preduzima „nužne mere".

Elem, vlast izašalje činovnika da izvrši popis svega što je ostalo. Činovnik, gospodin Paja, išparta tabak, stavi rubrike, ode u menažeriju, sedne za kasu i počne popis, koji je zatim ovako glasio-:

1. Jedan slon veliki.
2. Jedan par papuča pocepanih.
3. Lisica u kavezu bez ušiju.
4. Jedan sto, odozgo plav, sa fiokom.
5. Ptica sa plavim repom, slična plovanu, sa kavezom.
6. Jedna muška čarapa, sasvim iscepana.

7. Mečka sa dosta iskvarenom kožom, u kavezu.
8. Pola oke jeksera, običnih.
9. Jedan bubanj, stari i budža kojom se lupa radi sviranja uz bubanj.
10. Jedno veliko platno, prosto, prljavo.
11. Jedan par crvenih zavesa, prostih.
12. Jedno veliko staklo, u kome je, sudeći po mirisu, držana rakija.
13. Dve kofe za vodu s drškama.
14. Jedna dugačka motka od drveta.
15. Jedan kaiš s rupama.
16 Jedna lampa bez stakleta.
17. Jedna tabla na kojoj piše: „Velikolepna svetska menažerija."

Zatim vlast zapečati menažeiju, a životinje kad videše da im pisar Paja ne misli ništa za jelo dati, nadodaše takvu dreku da je svakome ko je čuo morala naići suza na oko od žalosi. Slon plakao kao udovica posle šest nedelja; a u mečke od gladi došao glas mek kao u kanarinke. Ali gospodin Paja, razume se, nije smeo imati srca, jer je bio na zvaničnoj dužnosti.

Dok je Pajin popis dobio numeru, pa rešenje, pa dok je predat na izvršenje, razume se, prošo je još jedan dan, a „švedska lisica", vrag joj babin, naviknuta na drugčiju administraciju, nije htela ni taj jedan dan da bude strpljiva nego, bez ikakvih opravdanih razloga crkne. Sutradan, kad je otpočela licitacija, gospodin Paja stavi u rubriku "primedba" svojeručno: „crkla usled sopstvene smrti"; to kao zato da se ne bi prebacivalo da ju je ko ubio.

Na licitaciji je bilo mnogo sveta, gotovo sva, varoš, jer, razume se, to je bila najzanimljivija licitacija od svih što su dosad bile na svetu. I makar se ceo svet podmigivao, smejao i dobacivao svakojake reči, gospodin Paja je sedeo ozbiljan na kasi, kao čovek koji razume svoj posao.

Plavi sto sa fiokom ode za 7 groša; pola oke eksera za 30 para; ono veliko platno za 19 groša; čarapu baciše; par crvenih zavesa uze jedan kafedžija za tri groša. Bubanj kupiše Cigani za 42 groša. Onu tablu sa natpisom „Velikolepna svetska menažerija", kupi jedan bakalin za 9 groša, sa namerom da

izbriše onu reč “menažerija" pa da stavi „bakalnica", jer mu se nekako učinilo da će to biti lep natpis: “Velikolepna svetska bakalnica". Par papuča prodadoše za jedan groš; mrtvu lisicu za 14 groša; retku životinju „Sociosusa dulicivitoperusa" prodadoše po ceni po kojoj se prodaju patke, jer onaj što ju je kupio, kupio je za večeru. Ali, kad se sve to rasproda, naiđe pravi metež i nestrpljivo kretanje među sabranima, jer gospodin Paja metnu prst na jednu stvar u popisnom spisku i reče, vrlo zvaničnim glasom, udarajući naročito na poslednju reč. „Uvedite slona!"

Svet poče na sav glas da se smeje da viče, da se šali tako da se gospodin Pajin glas, koji je nekoliko puta nešto objašnjavao, nije mogao da čuje. Toga radi, gospodin Paja nađe za potrebno da obavesti narod i on to učini zaista vrlo prikladnom rečju:

“Zašto biste se smejali, molim vas! I slon je stvar kao i svaka druga stvar, pa zašto se, molim ne bi mogao i slon licitirati? Eto, naprimer kad smo licitirali papuče i jeksere, vi se niste smejali i vikali. Zašto?! Zato što su to papuče i jekseri. Eto tako isto i ovo je slon. Druga bi to stvar bila, da sam ja sam izmislio slona, ali ja ga nisam izmislio, nego evo ga ovde u spisku i svaki, koji hoće može pročitati da odve piše: slon. Dakle, to nije ništa smešno.

Posle ovako mudre,reči niko se više ne nasmeja samo što razdragano i oduševljeno uzviknuše: A-a-a-a-a!… kad dva pandura izvedoše slona.

Slon je, sa čudnovatim mirom u duši i na licu dozvolio da se liicitira. Samo u prvi mah, kad objaviše da je procenjen sa 200 groša, u njemu se uzbuni ponos, te energično ispruži surlu i mal ne fljisnu gospodina Paju, da ovaj vešti policajac, čak i to nije predvideo, i jednim skokom sklonio se iza platna. Svet kao svet, razume se, udario opet u smejanje, a gospodin Paja, koji se vrati, istina bled kao krpa, ali opet zvaničnoga izraza na licu, sede ponovo na stolicu dodajući: „Eto, zašto se ja ne smejem, molim vas. Tu nema ničeg smešnog!”

Najposle poče nadmetanje. Neko dodade jednu paru, a drugi neko groš. Razume se, nikome ne treba slon, ali ga licitiraju šale radi, jer uz svaku paru, koju po neko doda, poleti sa svih strana po deset šaljivih dodataka i primedaba.

Gazda Nićko, sapundžija, koga se cela licitacija najviše tiče, jer je glavni poverilac, i ima mnogo da prima, stara se siromah da svaka stvar iziđe makar sa pola groša skuplje. I on licitira, koliko da popne cenu, ali se uvek stara da ne ostane stvar na njemu. Tako i kod slona. Dođe do 206 groša, sve u šali, Nićko sapundžija dodaje groš - 207; neko drugi dodaje 2 proša; treći 20 para; četvrti 20 para, izađe 210 groša. Nićko sapundžija dodaje još jedan groš - 211 groša; neko dodade paru, pa se ućutaše. Nićko, da opet pomakne, dodade još jednu paru. Sad baš svi ućutaše. Lupa doboš, slon strpljivo žmirka; gospodin Paja pregleda po redovima hoće li koji još što kazati, a Nićko sapundžija uzvrdao se i nudi jednog do sebe da doda još jednu paru. Hoće biti, neće biti, ali - niko ni da zine. Nićko dodaje, još jednu paru, aja, niko da prihvati. Prvi put!... Nićko sapundžija gleda u gospodina Paju, gleda u slona, gleda u narod, pogledom koji ište saučešće. Drugi put!... Nićko se češe po vratu, i znoji se po čelu. I... treći put!... Nićko sapundžija ispusti ruke i tužno pogleda u slona, a slon promrda surlom i simpatično pogleda u Nićka sapundžiju. Diže se jedna vika i dreka i smej. Čestitaju mu, zadirkuju ga, i, dok Nićko ne umede od čuda da se osvesti, pandur mu već strpa u ruke jednu uzicu, a Nićko pogleda i vide, da već pritežava slona. Jedva je toliko još znao da kaže:

- Ljudi, ne smejte se bar na muku!

Pa pođe kući, a slon vrlo ravnodušno za njim sa puno poverenja, da ovaj Nićko sapundžija mora biti neki dobar čovek. Za njima se dao ceo svet tako da nije bilo nikoga da licitira mečku, te je dadoate budzašto Ciganima, kojima već nije bila naodmet.

Njćko je išao sav utučen. Voleo bi da sad njega vodi ko na uzicu kroz čaršiju, nego što on vodi slona. Pa onda, šta će kazati Sojka, sapundžijina žena, koja, evo, već četvrta godina, ne dopušta da Nićko kupi nov šešir?! Pa baš i da ništa ne kaže, ali šta će mu slon, budite bog s nama i majka božja, ko će još držati slona u kući? Hajde kanarinku ili pitomog zeca, ili kuče, pa i srnu, mnogi srnu drže u kući. Ali šta će mu, brate, slon?! Najposle, da ga je kupio sreski načelnik, pa opet nekako priliči. Recimo, načelnik je sreski, „luksuzan" čovek, pa hoće da drži

slona. Ali šta će Nićku, Nićku sapundžiji slon?! Je l' ko to još video i čuo, i ima li uopšte u svetu kakav sapundžija koji drži slona?

Pa onda mu pade na pamet i to kako je njegova avlija uopšte mala, nema gde da drži slona; pa kako njemu treba bar sto oka oena na dan, ako slon jede seno, a ako jede meso, vrag mu babin, tome treba bar jagnje na dan.

Bože, kad je već bio blizu kuće, a za njim ide slon, i narod i hiljadu dece, a njemu dođe kao da mu je neko metnuo u nogavice dva gvozdena tučka, pa niti može da previja kolenima, niti može od težine da kreće noge.

A polovina stoji cela celcata na kapiji, jer su joj deca već javila da je Nićko kupio slona. A to nije bila obična polovina, kakva bi i priličila jednom sapundžiji, već takva upravo da je crni Nićko sapundžija samo četvrtina prema njoj i to kad ćuti, a kad govori, onda nije ni šestina u kući. Takvoj dakle svojoj polovini ide ususret pogruženo Nićko i drži uzicu u ruci; vodi slona, a za njim cela varoš ide. I da na prvi uzvik gospođe sapundžike nije upravo slon odgovorio, razmlativ se surlom, teško da Nićko sapundžija ne bi tu pred celim narodom i sam pretstavljao slona. Ali mu je taj prvi srećni momenat pružio prilike da svojoj ženi ubrzo objasni, kako je slona vrlo jevtino kupio, i kako će imati vrlo velike dobiti, jer upravo „od slonove masti pravi se najbolji i najskuplji sapun”.

I ceo svet se zadivio, kad je video kako je gospođa sapundžika dozvolila mirno i hladno da se slon uvede u kuću.

I tako je sve prošlo mirno i lepo. Licitacija se svršila srećnije no što se mislilo; Paja pisar ponosito se šetao kroz varoš, kao čovek koji je već u životu „slonove prodavao"; Cigani su već udarali u nov bubanj; onaj bakalin već istakao novu firmu, na kojoj sad piše: „Velikolepna svetska bakalnica"; mečka je već otputovala na vašare; Sociosus dulicivitoperus je već pojeden na podvarku... A jedini Nićko, crni Nićko sapundžija, nije još završio svoja stradanja.

Najpre nije tri dana izlazio iz kuće. Ali ni sam nije znao da li mu je teže sedeti kod kuće ili izići u čaršiju. U čaršiji su ga već prozvali „Nićko Slon” i nadovezali su njegovoj nevolji hiljadu priča i pričica. Kod kuće, opet Sojka, kojoj je morao priznati da

se od slona ne prave ustvari nikakvi sapuni. Pa one svetske reči, koje su dopirale do njihove kuće, iako ni on ni gospođa Sojka nisu nikuda izlazili.

Persa kujundžika kaže:

- Najposle, Sojka, ionako nemaš dece!

- Ju, Perso, pomeri se, - kaže joj Sojka. - Eto i kapetanica nema dece, pa zašto ona ne drži slonove. A posle, evo, neka svaka familijarna domaćica metne ruku na srce, pa neka kaže: šta bi radila da joj muž dovede slona u kuću.

Canka, Janka kasapina žena, dođe, pa joj kaže:

- A što, Sojka, životinja kao životinja Mi imamo kravu, pa je ja mnogo volim.

- Čuti, Cano, bogati, - kaže joj Sojka. - ma je to, da kažemo, naprimer, mače, pa da ga uzmem na krilo, da sednem na dućanska vrata, pa ajde, ajde. Ili da je ptica, pa da je 'ranim svako jutro sa seme i da peva u dućanu, ajdede. Ili da je ćurka...

- Jest, da je ćurka, to bi najbolje bilo! - dodaje Nićko sa puno ubeđenja, a koliko da progovori i on neku reč.

To se tako vodi razgovor kad ima koga, a kad nema nikoga, kad su sami Nićko i Sojka, onda ne pitaj. Nekad su razgovarali i ljudski, i to kad su ljudski razgovarali otprilike ovako je išlo:

- Dobro, Nićko, ti valjda vidiš i sam da si budala, - počne Sojka sasvim nežnim, supružanskim glasom.

- Ne vidim, Sojka, zašto sam budala?

- Pa eto, šta ćemo sa ovim slonom sad?

- Tako, nek sedi... Neka... Ja ne znam šta ćemo?

- Pa onda, bruka ova, što si nam je popeo na kuću. Cela varoš govori samo o nama. Tebe već zovu Nićko Slon.

- Jest, zovu me, - odgovori Nićko skromno, kao pred učiteljem tek prvog razreda.

- Pa valjda još i mene da prozovu Slonica. Nićko, ubio te bog, da te ubije, ja neću celog veka da iziđem od sramote u varoš, ako to još bude.

- A što da te sramota, Sojka, nisi ti kriva, nisam ni ja kriv. Sudbina nam je takva. Ima ljudi, kojima je ulegla bolest u kući; ima opet, pa se pojavljuju aveti po kući, ima ih opet koji imaju taštu u kući, a nama... tako je suđeno da imamo slona u kući.

Od sudbine se ne može pobeći. Ja sam jedan put snivao jedan strašan san: kao oblak, veliki oblak, pa se spušta sve niže i niže, pa dođe nad našu kuću i poče da ulazi kroz odžak u kuću. Gledam ja, po drugim kućama izlazi dim iz odžaka, a kod nas kao ulazi... To je bilo pre četiri godine, taman o Mitrovdanu.

Sojka sapundžika se prekrsti dvaput i pogleda, u odžak pa zatim mirno doda:

— Opet ti ja kažem, Nićko, budala si ti!

To tako kad se ljudski razgovaraju, a kad se ne razgovaraju ljudski, onda ne pitaj. Jedanput su razbili kašiku, kojom se meša sapun pri kuvanju; jedanput su istrošili u paramparčad šest kalupa sapuna, a jedanput su razbili ikonu, tri staklena prozora i gvozdeni vatralj. A to sve zato što oni imaju običaj, kad ne razgovaraju ljudski, da svako drži po neku stvar u ruci. Pa dabome, kad neko drži neku stvar u ruci, onda je mora nekako i upotrebiti.

A slon već kao slon. Ništa ga se ne tiču te kućne zađevice. On jede što god dohvati i pravi štete i zakrčio celu avliju, te niko ne može kroz nju da prođe. Obrstio ceo dud i slomio višnjicu koju je gospa Sojka svojom rukom zasadila odmah sutradan po udaji. (Ona je onda još sanjala da će dečicu imati koja će, kad odrastu, zvati tu višnju „mamina višnja".) Nićkova je kuća niska, pa na krovu se suši sapun, a slon lepo dohvatio surlom kalup po kalup, pa se baca preko plota na decu koja ga zadirkuju. Bacio tako svih šest oka sapuna što je bilo na krovu. Pa onda napunio surlu vodom, prebacio glavu preko plota, pa kroz otvoren prozor na Živka šustera kuću, napunio ljudima sobu vodom i to baš kad su ručali. Sve ih isprskao i iskvasio i deca se preplašila; najmanje dobili fras; srednje razbilo glavu, najstarije kako je turalo zalogaj u usta, zavuklo viljušku čak do rese i probušilo resu; tašta Živka šustera pogrešila pa mesto u vrata, utrčala u veliko ogledalo I išarala svu glavu; a šegrt koji je doneo jelo prsuo ceo celcat đuveč Živku šusteru na glavu i Živku na jednom mestu odmah otpala kosa. Živko se, bogami, digao i podneo tužbu. Pa malo sve to bilo, nego i učiteljica šetala sokakom pored plota, a kao nedelja, te puno sveta sokakom, pa slon pružio surlu preko plota, a učiteljica se uplašila, potrčala i pala, a tu su bila i deca koja kod nje uče, pa

to je video i sreski načelnik, koji je samim položajem pozvan da se stara da slonovi ne prave uzbune.

A crni Nićko samo se gruva u glavu, a gospođa Sojka, poimajući pravilno svoj supružanski položaj, pomaže mu, tj. i ona ga gruva u glavu.

Šta će sa slonom, ako boga zna? Da ga proda, neće ga niko; da ga pokloni (nudio ga je svakom redom), neće niko; da ga pusti pa da ide kud ga oči vode i noge nose, ne sme od policije, biće kažnjen. Sve je on to raspitivao i sve doznao. Da ga ubije, čime? Kazali su mu da od puške j neće poginuti, nego će se samo razjariti, pa teško onome koga dočepa. Od toga bi poginuo, ali teško crnom Nićku, malo mu je što je kupio slona, sad mu još treba da kupi i top. Da ga otruje?! Padali su na tu misao i on i gospođa Sojka, i slon je dosada pojeo najmanje jednu oku mišomora i plavog kamena, ali ništa to njemu. Pravi se nevešt, kao da nije ni liznuo mišomor, plavi kamen i zeleni kamen. Šta više, otkako je jeo ove otrove, ne baca više sapun gazda Nićkov, već ga jede i to tako slatko da po čitav sat zatim liže usta.

Pa bar da je to, da se nađe neki prijatelj, da usavetuje Nićka šta će s ovom napašću? Ali niko, niko ne zna. Hoće siromah čovek da izludi.

Ali, jednog dana dođe veseo i preveseo kući. Bio u kafani i tamo ga naučili šta će da radi sa slonom. Milan šnajder (bio je šest godina kalfa u Beogradu) kazao Nićku da bi najbolje bilo da slona pokloni osnovnoj školi. To treba da se deca uče, a posle učitelj Marko i onako zbira leti razne leptire i bube. Dakle, „kad pravi zbirku buba - veli Milan šnajder, onda će tim pre praviti zbirku slonova."

Milan šnajder je poučio Nićka kako će učiniti taj poklon.

Sutradan, Nićko napiše gospodinu Marku, učitelju, pismo ove sadržine:

„Poštovani gospodine!

Kao što je Vami i celoj ovdašnjoj poštovanoj varoši poznato, ja sam jedan sapundžija, koji sam pravim i prodajem sapun u dućanu, u ovdašnjoj varoši. Pored mene, u mome bračnom životu, ja imam svoju ženu Sojku, sa kojom provodim život od početka kako smo se uzeli. Mi pak, iako smo sapundžije,

razumemo šta je to prosveta, sa kojom se deca poučavaju nauci i mnogim drugim stvarima poleznim (2) za ovdašnju varoš i uopšte u narodu. Kako mi razumemo šta je to prosveta, to dabome znamo da su za svahu nauku potrebne razne bube, leptiri i svake druge životinje. Takvu jednu životinju, za polzu i pouku naroda, radi smo i mi da poklonimo ovdašnjoj školi, a to je jednoga slona. Mi to činimo od dobre volje naše i od velike, ljubavi prema školi i radi smo samo da se ovako zapiše: „Nićko sapundžija i njegova žena Sojka za svoje zdravlje i za svoju dušu pokloniše za večita vremena ovdašnjoj školi jednoga slona”.

Molim Vas, pošljite koga još danas da slona odvede u školu.

Vaš poštovalac,

Nićko Josić,

sapundžija i ljubitelj prosvete "

Međutim, kako se svršila stvar? Tako, da se i sam Milan šnajder začudio. Gospodin Marko je odgovorio da ne može primiti slona, jer mu ne treba i preporučio je Nićku sapundžiji, „kao ljubitelju prosvete", da učini kakav prilog siromašnim đacima. Milan šnajder se čudio Marku učitelju, jer on zna (on zna to pouzdano), da u Beogradu na Velikoj Školi (3) čak i male pužiće zbiraju, a kamoli neće slona.

Najzad, Nićko je morao pasti u očajanje. Jednoga dana padne na ludu misao, - uostalom svojina gospođe Sojke, - da noću izvede slona daleko izvan varoši, pa da ga pusti neka ide bez vraga; nek ode negde u planinu, pa nek tamo živi. Tako bi rešeno i to rešenje čuvali su i on i gospođa Sojka kao veliku tajnu.

Jedne noći, kada je ponoć već prevalila, dignu se on i gospođa Sojka. Upravo oni nisu ni legali, već samo ugasili sveću u sobi svojoj, da bi komšiluk mislio, da oni već uveliko spavaju. Dignu se dakle te iziđu polako u avliju. Sojka najpre otvori kapiju i naviri te pregleda sokakom, nema nikog. Zatim, bez ikakve larme, da ne čuju komšije, odreši Nićko slona i u ime boga, pođe s njim u mrak.

Sojka je sva drhtala dok se Nićko nije vratio. Tek posle jednog sata vrati se Nićko veseo i preveseo, kao da mu je neki težak kamen pao sa srca. Kad je ušao u sobu, zapita ga Sojka

- Pusti li ga?
- Pustih.
- Ode li?
- Ode.

Njoj naiđoše suze radosti i zadovoljstva na oči, te u ovom uzbuđenju dohvati Nićka za kosu i udari mu pet šest šaka po vratu kao pouku.

- E, 'ajd sad, pa sutra kupi kamilu.

Nićko ni reči ne reče na to, i pored nežnih udaraca, on se samo zadovoljno smešio i krstio se pred ikonom, moleći se bogu da samo njegovom najcrnjem dušmaninu (“naprimer Luki sapundžiji" šaptao je Nićko uz molitvu), pošalje slona u kuću.

Tu su noć slatko i preslatko spavali, a Nićko je još i sanjao kako sad izlazi dim iz njegovog odžaka. Već i po tom snu videlo se da je bog završio njihovu zlu sudbinu i spasao ih napasti. Zato ujutru, čim se probudio, Nićku je prva dužnost bila da se triput prekrsti pred ikonom sv. Trifuna, svoje slave. Ali - taman s prekrstio jedan put, a neko zakuca jako na kapiju i Nićku ostade ruka kod “i svjatago duha”, upravo kod desnoga ramena.

Taj, koji je lupao u kapiju, bio je sreski pandur, ali ne običan pandur, napr. pandur sa dugačkim brkovima i kratkim pozivom u ruci ili, naprimer, pandur sa širokim pesnicama i uskim pogledom na građanska prava, već to je bio pandur sa uzicom u ruci, i to uzicom kojom je vodio Nićkovog slona, i to je još malo, nego je pandur saopštio Nićku i taj užas, da je slon počinio velike štete: zatro je sav usev Diki bojadžiji; rasturio četiri plasta sena Peri mutavdžiji, pregazio je dva jagnjeta Joci vinogradžiji, rasturio je slamni krov sa kuće u vinogradu gospodina Pere, penzionera. Poplašio je volove jednome seljaku, te su rinuli u rov i skrhali kola.

Ej, ej, ej! Grešni Nićko i vesela gospođa Sojka! Naiđe im krv na oči, pa kunu slona i proklinju, a kunu i sebe i proklinju.

- Ja ne znam zašto je bog i stvorio te slonove na svetu?! - pita se u čudu grešni Nićko. - Ako je samo za ljubav menažerije, onda, brate, ja nisam nikakva menažerija, ja sam sapundžija!

- Bog je znao da ima budala kao što si ti, - veli gospođa Sojka – pa je zato stvorio slonove.

- E, pa ko sam budala, što me bog ne ubije ujedanput, nego me ovako muči. Bog se prosto šali sa mnom i ja čisto verujem, ako se mi ovog slona otarasimo, bog će nam poslati kamilu u kuću, pa onda možebiti kita, pa divljeg vepra, pa još tako nešto. Pa šta je to, bože, ako si bog? Zašto sam ti ja kriv kad svake nedelje idem u crkvu; slavim pošteno slavu; svakog meseca mi se sveti vodica u kući; ne legnem, ne ustanem da se ne prekrstim! - i Nićku udariše suze na oči kao u malog deteta.

Napodne je čuo Nićko još užasnije glasove. Naime, pred sreskim načelnikom, ležalo je sedam tužbi protiv Nićka sapundžijke, i to:

1. Tužba gospodina penzionera, kojom traži 60 dinara naknade za razrušeni krov;

2. Tužba jednoga seljaka za nokrhana kola i laku povredu; traži 100 dinara naknade;

3. Tužba Pere mutavdžije, kojom traži 60 dinara otštete za rastureno seno;

4. Tužba Joce vinogradžije, kojom traži 12 dinara otštete za zgažena dva jagnjeta;

5. Tužba Dike bojadžije, kojom traži 200 dinara otštete za uništeni usev;

6. Tužba Živka šustera, Nićkovog komšije, kojom moli vlast da Nićko plati jedno veliko ogledalo i doktora koji leči jednu razbijenu glavu i jednu probušenu resu viljuškom, kod dva starija deteta, i fras kod najmlađeg; zatim ranu na babinoj glavi; jedan razbijen đuveč i jedan par odela Živka šustera;

7. Tužba gospođe Leposave učiteljice, kojom javlja vlasti da joj deca ne smeju da dolaze u školu sokakom pored Nićka sapundžije, i da je i sama pretrpela strah, i izložila se, zbog izvesnog slona, neprijatnostima.

Stvar je dakle bila uzela upravo takav tok, da se vratila onamo okud je i počela. Gospodin Paja pisar je prodao slona, njemu se sad cela stvar i vratila.

Nije se imalo šta čekati. Nićko je morao vrlo žurno da radi, ako je mislio da ne navuče još veće nesreće na kuću. Pošto se posavetovao sa Sojkom ode advokatu.

Advokat najpre potraži od Nićka dve banke. Kad ih je doneo, advokat ih savi lepo načetvoro i metnu u džep od prsluka, pa odmah smisli da ,,ipak ima izlaza".
Advokat ga dakle posavetuje da na brzu ruku prenese sve svoje imanje na ženino ime. Gazda Nićku, koji je i inače sva svoja prava već bio preneo na gospođu Sojku, vrlo je važo bilo pristati još na tu formalnost samo.
Zatim, advokat mu posavetova da gospođa Sojka, pošto se izvede slon iz kuće, zaključa kuću i otputuje odmah nekuda u drugu varoš.
Savet je bio vrlo mudar i Nićko ga primi oberučke.
Posle ručka, oko tri sata, Nićko sapundžija dobi sedam kratkih poziva, a na svakome po tri crvene štrikle, dakle svega dvadeset i jedna crvena štrikla. Nićko je prebrojao nekoliko puta i bilo je ustvari dvadeset i po crvenih štrikla, jer je jedna za pola bila kraća. No to što je jedna bila za pola kraća nije niukoliko promenilo stvar, jer sutra, već u osam sati ujutru, Nićko sapundžija morao je da pretstane načelniku sreskom.
Međutim, da bi se stvar još većma zaplela, Nićko sapundžija ne dođe sam u policiju, nego povede i slona, a dotle je već imanje bilo preneto na gospođu Sojku, i ona, čim je slon izveden iz kuće, otputovala je, a kuću zatvorila.
Gospodin Paja pisar, dakle, imao je dve stranke pred soboi, tj. sedam tužilaca s jedne strane, a Nićka sapundžiju i slona s druge strane.
Ne treba sad ni kazivati da se slegao silan svet u policiju.
Prethodno saslušanje sastojalo se iz jednog velikog dijaloga između gospodina Paje pisara i Nićka sapundžije. Taj dijalog, eno ga crno na belome, i sad u aktima; pa kako je od naročite važnosti za pravnike, zoologe i sapundžije, mi ga za ljubav ova tri esnafa iznosimo u celini.
Za stolom, dakle, sedi gospodin Paja pisar, oko njega četiri šolje ispijene kafe i kod svake:, dvaest para na tablici, što su spuštali pojedinci, koji su se saslušavali, kao na ikonu. Nićko sapundžija, međutim, stoji kod vrata; sav bazdi na loj, a uveliko i sam poče da dobija fizionomiju slona.
Gospodin Paja pisar (pošto je isekao četiri, nokta velikim kancelarijskim makazama i pripalio cigaru, pustio gust dim i za

ovim gledao dok se nije rasuo pod tavanicom, pogleda zatim u Nićka i počne kancelarijskim glasom): Ovaj... Gazda Nićko!

Nićko sapundžija (nekim tankim glasom, koji samo pred vlašću upotrebljava): Molim!

Gospodin Paja (opet kancelarijskim glasom, koji je sasvim različit od onoga kojim govori kod kuće ili u kafani): Ti se zoveš Nićko Josić?

Nićko: Sasvim tako, i sapundžija sam u ovdašnjoj čaršiji.

Gospodin Paja: Osim sapuna ovaj... zanimaš li se ti još čim?

Nićko: Jest, gospodin Pajo, pravim lojane sveće.

Gospodin Paja: Ne razumeš šta te pitam. Osim sapundžinice, baviš li se ti još i kakvom sporednom radnjom?

Nićko: Bože sačuvaj, ova me varoš zna kao poštena čoveka, kako bi se ja mogao da zanimam kakvim sporednim radnjama.

Gospodin Paja: Protivno tvojim iskazima međutim, a po saznanju vlasti... (ova *se* fraza dopade gospodin Paji te je okruglijim glasom ponovi), protivno dakle, tvojim iskazima, a po saznanju vlasti, ti se baviš još i održavanjem jednog slona u ovdašnjoj varoši.

Nićko (sasvim sitno i brzo): Molim pokorno, meni ga je vlast prodala. Sami znate, gospodine Pajo, vi ste mi ga prodali.

Gospodin Paja (kao malo ljutito): Ne pitam te ja ko ti ga je prodao, nego mi odgovori: zašto držiš slona; šta će tebi slon koji je, kao što je poznato, životinja, a to se ne može držati u jednoj uređenoj varoši i pred očima vlasti? Ti si, bolan, jedan majstor; ti nisi, da kažemo apotekar ili konzul, pa da držiš slonove ili tako nešto. Zar te nije sramota od sveta! Čudo još, kad izađeš u šetnju, ne uzmeš slona za uzicu, pa da ga vodiš. Ne gledaš tvoj posao i tvoju krasnu radnju, nego ti slonovi trebaju. Čudo onda nisi kupio i bubanj, pa da ideš od ćoška do ćoška. Sram te bilo!

Nićko: Molim vas, gospodine Pajo, evo da razgovaramo kao ljudi...

Gospodin Paja (višim glasom): Ne možemo mi razgovarati kao ljudi, razumeš li. Ti imaš meni samo da odgovaraš, tačno, jasno, razgovetno, razumljivo: u kakvoj celji ti držiš slonove?

Nićko (pogruženo): Onako, gospodin Pajo, bez celji, molim.

Gospodin Paja: Dobro, recimo, nemaš nikakve celji, ali: je li tebi poznato da je slon životinja?

Nićko: Jeste, poznato mi je.
Paja: Je li ti poznato dakle, za što se uopšte drže životinje u kući?
Nićko: Jeste, da laju noću.
Paja: Ama, ko da laje?
Nićko: Pa kuče, gospodine Pajo.
Paja (nešto ružno kaže Nićku pa onda nastavi mirno): Ti ne razumeš ni svaku treću moju reč. Moram sasvim prosto, sapundžijski, da razgovaram s tobom. Dakle, tebe su tužili, ima sedam tužbi; tvoj slon pravi štete, razumeš li, i ti ćeš grdne otštete da platiš.
Nićho: Ja nemam da platim.
Paja: Prodaću ti dućan, kuću, sve!
Nićemo: To nije moje, to je ženino.
Paja: A ja ću te u haps.
Nićko: A slona?
Paja: Slona ću ti poslati, pa neka ga 'rani tvoja žena, kad hoćete da držite slonove u kući.
Nićko: Kod moje kuće nema nikog; žena je otputovala i zaključala kuću, a kuća je njena.
Paja: Hm!
I posle ovog „hm!" gospodin Paja dođe u ozbiljnu zabunu, jer zaista pred njim puče prostranstvo i teškoća jednog novog pitanja: šta će sa ovim slonom?
Najposle, Nićko sapundžija može se i u haps strpati, kao što je to pisar Paja neodložno i učinio, ali slon, slon ostaje tu, u avliji sreske kancelarije, vezan za direk. Da se uhapsi i slon bilo je nemogućno, tome su se protivili i svi sreski panduri, a nije bilo oslonca ni u zakonu. I tako sad slon i cela nevolja s njim pade na glavu Paji pisaru. A šta će on s njim? Kako da se vešto izvuče iz ove stvari, da ne okrnji ništa od svojega stečenoga glasa veštog policajca?!
Tu noć je Nićko, ma i u hapsu, mirno spavao, ali gospodin Paja je tim nemirnije spavao i prevrtao se celu noć.
Uvideo je on da je ustvari vrlo rđavo svršio posao, jer se sada njemu slon natovario i predviđao je, da neće moći lako da ga skine s vrata. Njemu su i ministri i načelnici najahivali na vrat, i

on ih se nekako otresao; ali, bože sačuvaj, sa slonovima nije nikad imao posla.

Šta će, dakle, gospodin Paja sa slonom? Da ga zadrži kao prilog aktima po krivici Nićkovoj, bilo bi najpravilnije. Ali kakav mu je to prilog, da bog sačuva, i kakva bi ta fascikula trebala da bude u koju bi se između akata stavio i slon?

I ako je igde valjalo „sve misliti na jedno smisliti", to je ovde gospodin Paja najozbiljnije sve i sva mislio, i, bog i duša, i smislio na jedno. Dakle, on ti lepo smisli, da celu ovu stvar sa svima prilozima natovari okružnom načelstvu. To je bila srećna misao i gospodin Paja sede da je odmah i izvrši.

On napiše vrlo oštrouman akt, u koji stavi kao prilog pod a: sedam tužbi, a kao prilog pod b: jednoga slona. Što predmet upućuje okružnom načelstvu, goopodin Paja je na kraju akta vrlo lukavo objasnio time, što se pri okružnom načelstvu nalazi i - marveni lekar, čije će stručno mišljenje po gospodin Pajinim navodima biti vrlo potrebno u ovoj celoj stvari.

Međutim, ovim lukavstvom gospodin Paja nije mislio samo da natovari okružno načelstvo, a sebi da skine bedu s vrata, već je ozbiljno pomišljao, da će samo tim putem moći da se stvar odista reši. A evo kako je mislio, da će stvar ovim putem biti rešena: u okružnom načelstvu je veći personal nego u srezu, pa dok akta idu od ruke do ruke, od protokola do registra, od registra do rešenja, od rešenja do prepisa, potpisa, ekspedicije itd., dotle će valjda prilog koji ide uz akta - crći.

Sad dakle cela stvar pređe u ruke Riste pandura, i gospodin Paja prospava iduću noć onako isto slatko, kao prošlu što je prospavao grešni Nićko sapundžija.

Rista je uvek dosada akta sa prilozima „strpao pod miške" pa putovao u okrug, ali kada je i ovom prilikom hteo to učiniti, uvideo je mogućnost da prilog pod b: ščepa njega. Ristu, i ponese. Zato Rista počne ozbiljno da razmišlja o teškoj ekspediciji koju ima da izvrši.

Onaj isti svet što se skupio na licitaciji; onaj isti svet što je išao sokakom za grešnim Nićkom; onaj isti svet što je Nićka ispratio do hapse, skupljao se sad da isprati i Ristu s aktima i prilozima. Razume se, da mu je svako drukčije savetovao, ali se najveća većina slagala u tome da bi trebalo da Rista uzjaše prilog pod

b. Zašto bi išao peške. Međutim, Rista je bio star i mudar pandur; znao je on da bi time došao u opasnost da akta njega nose, a ne on akta, ili što je još gore, prilog pod b mogao ga je odneti u neko nenadležno načelstvo, na koje akta nisu ni upućena.

Najzad, kako su akta otputovala u okrug, nije ovde glavna stvar; već je glavno da su akta sa prilozima odista otputovala; da je danuo dušom gospodin Paja; da je danuo dušom i Nićko sapundžija; da je danula dušom i Sojka sapundžika, jer joj je Nićko iz hapse poslao depešu ove sadržine: „Spaseni smo, vrati se.

Što nije Nićko znao kako da skine slona s vrata, što je tu muku mučio gospodin Paja pisar i što sad tu muhu muči okružno načelstvo, najzad, 'ajd, 'ajd, tako je za samu ovu pripovetku bilo zgodno. Ali, sad nastaje tek najužasniji momenat u celoj ovoj priči, što ja, pisac njen, ne znam kako ću sad sa slonom, te jednako muku mučim, kako da svršim pripovetku. Mogao bih doduše slona slati od načelstva do načelstva pa i do samog ministra, ali celu tu stvar treba nekako i svršiti.

Na kraju ove priče, pisac se njen nalazi u vrlo nesrećnom položaju, jer mu izgleda da se i Nićko spasao, i gospodin Paja i okružno načelstvo se spasli, a da se cela stvar sad natovarila piscu na vrat.

Pa dobro, šta ću ja sad sa ovim slonom? Ne mogu ga ni otrovati, ni ubiti, jer je već to pokušavao moj drug po sudbini, Nićko sapundžija. Da ga poklonim kakvoj školi, ni to ništa ne pomaže, jer je i to pokušavao Nićko sapundžija

Došao sam bio na misao da slona predam čitaocima ove pripovetke, pa nek se oni posle muče i gledaju šta će s njim, ali... Dok sam ja ovak razmišljao i probdeo nekoliko noći na muci i nevolji, ne mogući da se otresem slona, desilo se nešto čudnovago i to me je spaslo, te sam danuo dušom, kao ono Nićko sapundžija u hapsi...

Znate li šta se desilo ustvari: u arhivi okružnog načelstva izgubila se akta, lepo izgubila se akta, zajedno sa prilozima.

Ah, blagoslovene naše arhive! One su toliko i sitnih i krupnih stvari dosad progutale, pa zar je čudo kakvo, ako i jedan slon, jedan običan prilog sa aktima tamo propadne!

1 vešblau — plavilo za rublje.
2 korisnim
3 Velika Škola — tako se nekad zvao Beogradski univerzitet.